

Tıbbi Terminolojide Yunan Mitolojisinin Ayak İzleri

Footprints of Greek Mythology in Medical Terminology

Vahide Korkmaz^{1,2}

¹Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik ABD Doktora Öğrencisi, Eskişehir, Türkiye

²Hemşire, Emirdağ Devlet Hastanesi, Emirdağ, Afyonkarahisar, Türkiye

ABSTRACT

Mythic symbols, which are based on the semantic partnership between mythology and science, have a wide use in scientific terminology, especially in medicine. As the language of a civilization, myths have a strong influence on the concepts of illness and healing processes in the Ancient Greek Civilization, which is one of the periods when the supernatural approach to illness was adopted. Numerous medical terms are associated with these mythological figures. It will be interesting to look at the heroes and extraordinary stories of Greek mythology, which are seen to live in many medical terms. In this study, it is aimed to examine how the legends and mythological characters of Ancient Greek culture, which have set foot in every corner of medicine, from Freud's Oedipus and Electra complexes to the snake metaphor used to symbolize medicine, inspire the daily practices of modern medicine.

Key words: History of medicine, mythology, medicine, medical terminology, Ancient Greek, myth

ÖZET

Mitoloji ve bilim arasındaki anlamsal ortaklığa dayanan mitik semboller, bilimsel terminolojide özellikle tıpta geniş bir kullanıma sahiptir. Bir medeniyetin dili olarak mitler hastalığa ilişkin doğaüstü yaklaşımın benimsendiği dönemlerden olan Antik Yunan Uygarlığında, hastalık kavramları ve iyileşme süreçleri üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Çok sayıda tıbbi terim bu mitolojik figürlerle ilgilidir. Birçok tıbbi terimde yaşadığı görülen Yunan mitolojisinin kahramanlarına ve sıra dışı hikayelerine göz atmak ilgi çekici olacaktır. Bu çalışmada Freud'un Oedipus ve Electra komplekslerinden tıbbi simgelemek için kullanılan yılan metaforuna kadar tıbbın her köşesine ayak basmış Antik Yunan kültürüne ait efsanelerin ve mitolojik karakterlerin modern tıbbın günlük uygulamalarına nasıl ilham verdiğini incelemek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tıp Tarihi, Mitoloji, Tıp, Tıp Terminolojisi, Antik Yunan, Mit

Giriş

Mitoloji ve bilim arasındaki semantik ortaklıktan hareketle, tıp başta olmak üzere bilimsel terminolojide mitik semboller geniş kullanıma sahiptir (1). Bir kültürü araştırıp anlamaya çalışmak anadilimizden farklı bir dili öğrenmeye benzer. Çünkü söz konusu olan fenomen, bilgisinden yoksun olduğumuz ve bize yabancı olan bir "anımlar evreni"dir. Fiziki dünyanın bir temsilini oluşturan, bütünüyle anlamlı bir sistem olan kültür; hikayelerde, masallarda, tasvirlerde, sanat eserlerinde, ritüellerde ve mitlerde anlama bürünen, bir medeniyetin (2) ve insanlığın ortak dilidir.

Batı kültürünün atası olan Antik Yunan uygarlığının iyileştirici faaliyetlerine bakıldığında Yunan şifa uygulamalarının henüz gelişme aşamasında olduğu dönem karşımıza çıkar. Hastalığın kökenine ilişkin düşüncenin doğaüstü bir bakış açısıyla bağlantılı olduğu bu dönem Hipokrat öncesi olarak adlandırılmıştır (3). Hipokrat öncesi Yunan tıbbında mitler, hastalık kavramları ve iyileşme süreçleri üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Çok sayıda tıbbi terim bu mitik figürlerle ilgilidir. Bir çok tıbbi terimde yaşayan Yunan mitolojisinin kahramanlarına ve sıra dışı hikayelerine göz atmak ilgi çekici olacaktır (4). Bu

çalışmada kültürel gösterge simgelerinden biri olan mitolojik sembollere Yunan Medeniyetinde Tıp tarihi açısından bakılmıştır. Bu antik masalların, mitlerin modern tıbbın günlük uygulamalarına nasıl ilham verdiğini incelemek amaçlanmıştır.

Mitoloji

Mitolojinin kelime anlamı Yunanca mit kelimesinden türemiştir. Efsanevi olaylarla, kahramanlıkların gerçeklikten uzak bir biçimde anlatılması mitoloji olarak tanımlanmıştır. Yani mitoloji düşsel öğelerin öyküleme şeklinde dile getirilmesiyle ortaya çıkmıştır (5). Örneğin, Yunan dilinin bugün en bilinen ilk destanları İlyada ve Odysseia, geniş anlamda birer "mit"tir. Grekçe en eski metinlerden bir diğeri olan Hipokrat yemini tıp etiği ile ilgili bilinen ilk metin olarak karşımıza çıkar. Bu metnin ilk cümlelerinde mitolojik yaratıcılara and içildiği görülmektedir.

Hipokrat Yemininin İlahi Kökenleri

"Hekim Apollon, Asklepios, Hygien, Panacea, hatta bütün tanrılar ve tanrıçalar tanıgım olsun ki..."

(Hipokrat)

Hipokrat yemini bir hekimin hastalarının sağlığı, iyiliği ve esenliği için çaba göstereceğine, mesleğini icra ederken ayrılmayacağı kurallara dair göreve başlarken and içmesidir. Günümüzde farklı versiyonları kullanılan bu metnin orijinalinde hekim tanrı ve tanrıçaların, edilen yemine tanık tutulduğu görülmektedir. Bu ilahi güçler sağlıktan hastalıktan, hayattan ve ölümden sorumludurlar. Yani hayatı bahşetme, sağlık verme, sağlığı alma, insanı hastalıktan kurtarma gibi ilahi güçlere sahiptirler. Yaşamın ve şifanın dayanağı olan bu mitolojik ilahlar sağlığın korunması gibi yaşam ve şifa sanatı ile ilgili tüm bilgiye de hakimdirler. Aynı zamanda bu tanrı ve tanrıçalar bilgeliğin de sembolü olarak tanımlanmaktadır. Bir hekimin hastasının

sağlığını korumak, hastalığını iyileştirmek, acısını dindirmek, sabır ve sükunetle şefkat göstermek için elinden geleni yapacağına söz vermesi Hipokrat yemininin ana fikridir. Bu fikrin mitolojik kahramanların temsil ettiği görevlerden ilham aldığı aşikardır.

Güneş Tanrısı Apollon ve Daphne

Apollon Antik Yunan mitolojisinde Güneş Tanrısı olarak bilinir. Apollon, Romalılar tarafından ismi değiştirilmeyen birkaç tanrıdan birisidir. Antik Yunan'da güneş üzerindeki hükmü ile tanınırken, Romalılarda daha çok şifa ve iyileştirme özellikleri ile tanınmaktadır (6). Son derece karma bir kişiliği olan Apollon, aynı zamanda insan iradesinin içgüdülerine baskın gelmesini de simgeler. Şiddet ile dinginlik sağduyu ile dürtü arasında eksiksiz bir sentez kurmayı her zaman başarmıştır (7). Antik Yunan ve Roma panteonlarında bulunan Apollon güneş, ışık, şifa, sanat, kehanet ve bilgeliğin tanrısı olarak kabul edilmektedir. Güneş tanrısı olarak hayat veren ve hayat kurtaran bir güçtür. Güneşin insanlar ve hayvanlar üzerindeki canlandırıcı etkisi, hastalıkların tedavisi için gerekli olan şifalı bitkilerin büyümesini sağladığından Apollon'un sağlığı geri getirme gücüne sahip olması gerekiyordu. Bu nedenle şifa tanrısı olarak kabul edildi ancak onun bu özelliği oğlu Asklepios'ta gerçek bir şifa tanrısına dönüşecekti (6, 8).

Zeus'un oğlu Apollon ırmak kenarında genç ve güzel bir kız görür. Bu eşsiz güzelin adı Daphne'dir. Işık Tanrısı Apollon'un kendisini izlediğini gören Daphne kaçmaya, Apollon da onu kovalamaya başlar. Ancak aralarındaki mesafe kısalıp da kurtulamayacağını anlayan Daphne, babasından kendisini bir ağaca dönüştürmesini ister. O ağaç defne ağacıdır. Hayret ve üzüntü içinde kalan Apollon defne yapraklarından başına bir taç yapar ve defne ağacını kutsal ağacı ilan eder (7). Daphne'nin ölümü ile Apollonun kutsallık

atfederek başının tacı ettiği defne yaprağı simbolizmi bugün modern farmakolojinin ambleminde hayat bulur.

Asklepios Kültü

Yunanlılar'ın ortaya koydukları varsayıma göre "Asklepios" nun etimolojisine bakıldığında , "epios" iyiliksever, hoş anlamına gelmektedir. "aigle" ilk ekinin ise parlıttan geldiği söylenir: parlak ve iyiliksever...

Ancak Asklepios'un dünyaya geliş hikayesi ismi kadar parlak değildir; Apollon'un sevgilisi olan Koronis'in kendisine ihanetini öğrenip öfkeye kapılmasıyla çıkan kavgada sevgilisini öldürür. Artemis'in oklarıyla yaşamı noktalandığında genç kadının bedeni ateşin üzerine konulur. Alevler bedenini sardığında Apollon kadının hamile olduğunu farkeder ve pişmanlıkla oğlunu annesinin rahminden çıkarır. Böylelikle Asklepios mitolojide ölümsüzlük sınavı olarak bilinen ateş sınavını kazanarak ölümsüzler kategorisine girer (9). Asklepios yarı tanrı yarı insan olan Kheiron'a emanet edilir. O sağlığın kaynağı olan doğadaki şifalı otlardan türlü ilaçlar elde etmeyi, özülleri şifaya kavuşturacak cerrahi işlemleri, büyü sözler söylemeyi iyi bilirdi. Av sanatını ve tıp öğretisine dayalı eğitimi Kheiron'dan almış, öyle ki bilgisini sunduğu insanlar ölüyü nasıl dirilttiğini anlatır dururlardı (9,10). İlyada'da Asklepios'a yapılan ilk atıflar onu ölümlü bir kahraman olarak sunarken, Asklepios'un ölümlü bir doktordan ilahi bir hekime dönüşmesi, Yunan antik çağında geliştirilen destanlarla olmuştur. Bu destanlarda Apollon'un oğlu olarak tasvir edilmiş ve ilahi bir doğuş atfedilmiştir. Zamanla ünü Asklepios kültünün yerel merkezinden çok daha uzak bölgelere genişlemiştir. Nihayetinde bir taşra kahramanından bir sağlık tanrısına dönüşmüş ve birçok tapınağın zamanla Asklepios'a adanır olduğu görülmüştür (11).

Sağlık Tanrıçaları Hygieia ve Panaceaia

Hygieia Gustav Klimt ve Rubens gibi birçok sanatçıya eşsiz eserlerde ilham kaynağı olmuştur.

Gustav Klimt'in Hygieia'sı elinde yılan ve kase ile orijinal heykel ve rölyeflerindeki gibi betimlenmiştir (10). Asklepios'un kızları olan Panaceaia ve Hygieia efsanevi nitelikleriyle bilinirler. Asklepios sanatını, kızı Hygieia ve Asklepiades olarak bilinen sıkı bir lonca düzeni içinde birleşen hekimlerin aracıyla ilk çağ sonuna dek sürdürmüş bir tanrıdır. Adı sağlık anlamına gelen Hygieia aynı zamanda, hekim tanrı Asklepios'un en önemli yardımcısıdır. Eski tıp tarihçileri tarafından ihmal edilmiş olan Hygieia Asklepios'un ölümünden sonra hekimlik sanatını erkek kardeşleri ile birlikte bir lonca düzeni içinde sürdürmüştür. Hekimlikle ilgili bütün tanrılar gibi o da yer altı simgeleri taşırdı. Özellikle yer altı yaratıklarının en özgürü olan yılanla bir arada gösterilirdi. Hygieia'ya ait bir efsane yoktur. Koruyucu sağlık hizmetlerinin daha büyük bir sosyal değere sahip olduğunu düşünen Hygieia, tarihte ilk defa karşılaştığımız koruyucu hekimliğin tanrıçasıdır (12, 13). Sağlık ve hijyen tanrıçası Hygieia genellikle uzun bir elbise içinde bir kaseden yılan beslerken tasvir edilir. Salgını savuşturma ve sağlığı geliştirme gücüne sahip olduğu bilinir. Tanrıçanın adı, diğerlerinin yanı sıra "sağlığın kurulması ve sürdürülmesi bilimi" anlamına gelen hygiene kelimesini doğurmuştur. Adı Hipokrat Yemininde de geçmektedir (14).

Hipokrat döneminde de sağlıklı yaşamın sürdürülmesi için gerekli olan egzersiz, sağlıklı beslenme, hijyen gibi konularda simgesel rolünü devam ettirmiştir. Asklepios'un diğer kızı olan Panaceaia, bitkilerden veya topraktan elde edilen ilaçların kullanımını bilen gerçek bir şifa tanrıçasıydı. Efsaneye göre Panacea, hastalarını iyileştirmek amacıyla formüle ettiği bir tür iksir veya bitkisel karışım kullanırdı. Kelime anlamı "her derde deva" olan Panacea 'dan bu yana her hastalık için işe yarayabilecek bir ilaç arayışı halen evrensel bir kültür (12).

Tıbbın Sembolü Caduceus

Semboller kültürlerin evriminde güçlü temsil araçlarıdır ve tıp tarihinde yılan sembolü dışında çok azı zamanın değişimlerinden sağ çıkmıştır (15). Efsaneye göre, tıp tanrısı Asklepios'un en sevdiği hayvanın bastonuna sarılı duran yılan olduğu söylenir. Ölümünden bir süre sonra Asklepios'a tanrı ünvanı verilir ve elinde yılan sarılı bir asa tutan sakallı bir adam olarak resmedilir (9). Sağlık tanrısı Asklepios'un tüm heykellerinde baston ve ona sarılmış yılan mevcuttur. Tapılan, korkulan, kutsallık adanan yılanların neden bu tasvirlerde kullanıldığını yorumlamak için bu efsanevi inançları anlamak gerekmektedir (16). Yılan sembolünün manası şudur; hekim yılan gibi dilsiz olmalı, kimsenin sırrını başkasına söylememeli, sabır ve sükunet içinde çalışmalıdır. Asa ile temsil edilmesi, tababet tahsilinin kısa sürede öğrenilmediği yaşlanıp asa kullanıncaya kadar hekimin öğrenmeye ve tecrübe edinmeye devam ettiğini belirtmek içindir. Diğer taraftan asa, iyilik tanrılarının sembolüdür. Yılan ise kötülük tanrılarının sembolüdür. İyilik ve kötülük tanrılarının sembolik olarak bir araya gelmesi bir çeşit yaşam tasviri anlamına gelmektedir (17).

Yunan mitolojisinde (M.Ö. 2000-400) "Caduceus" adı verilen iki yılan ve bir asadan yapılmış Asklepios heykelinin yanı sıra bir yılan ve kase tutan kızı Sağlık Tanrısı Hygeia heykeli vardır (18). Yılanın şaşılası biçimde derisini değiştirme yeteneği ve böylelikle gençliğini yenilemesi ona yeniden dünyaya gelme gizinin ustası niteliğini kazandırmıştır (19). Öyle ki bazı kültürlerde yılanların bu özelliklerini elde etmek için büyücü hekimler yılan yemişlerdir. Hem hayatını yenilemesi hem de hekimin taşıması gereken sabır, sükunet ve sır saklama özelliklerini ifade etmesi sebebiyle yılan motifi tıp pratiğinin sembolü olarak kullanılmıştır. Literatüre bakıldığında tıbbi sembolize eden iki modelle karşılaşılmaktadır. Bunlardan ilki uluslararası alanda, tıbbın en popüler sembolü, antik Greko-Romen tıp tanrısı Asklepios'un tek yılan sarılı

olan asasıdır. Bununla birlikte, Asklepios'un asası ve üstte kanatları olan çift yılanlı kadüse Amerika'da daha yaygın kullanılan tıbbi sembollerdir. İkinci sembol genellikle tıbbi kadüse olarak adlandırılır ve Greko-Romen tanrısı Hermes'in (Latin; Merkür) çift yılan kıvrımlı asası olan antik caduceus ile eşleştirilir (20). Tıbbın evrensel simgesi olarak iki farklı motiften tek yılanlı olanı Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ambleminde kullanılırken (18), Türk Tabipler Birliği çift yılanlı olan amblemi kullanmaktadır (21).

Adonis Kompleksi

Efsaneye göre Adonis Afrodit ile Persophone arasındaki aşkın baş kahramanıdır. Adonis Afrodit'in yanında vakit geçirmek isteyince, kıskançlığa kapılan Persophone Adonis'in üzerine bir yaban domuzu gönderir. Gönderdiği domuz Adonis'i kasiğinden yaralar ve zavallı Adonis kan kaybından ölür. Göz alıcı bir güzelliğe sahip olan Adonis'in aldığı yara nedeni ile ölmesi tıp literatüründe bu bölgedeki kasa Adonis Kası denmesine neden olmuştur (22). Psiko-mitolojik bir terim olarak anlamına göz atıldığında; erkeklerin kendi bedenlerine yoğun ilgi göstermesi, erkeklerin vücutları ile ilgili obsesyon durumunu aynı zamanda kimlik bunalımı yaşamaları durumuna Adonis Kompleksi denilmektedir. Bu mitolojik kahramana psiko-farmakoloji literatüründe de rastlamak mümkündür. Sakinleştirici şurup yapımında kullanılan ve bitki biliminde "adonis vernalis" olarak bilinen bitki, adını aynı kahramandan almıştır (1).

Oedipus ve Electra Kompleksi

Psikanalistlerin bazılarının gözünde mit, yüceltmenin ve sembollerin mükemmel bir şekilde sığındığı yerdir. Tıpkı Freud'un Oedipus ve Electra komplekslerinde de mitler ayrı bir önem kazanması gibi (23). Electra kompleksi, bir kızın babasına erotik bağlanmasını ifade eder ve adını mitolojik karakterler Agamemnon ve Clytemnestra'nın kızının adından alır.

Efsaneye göre; Annesi Clytemnestra kocasına duyduğu öfke sebebiyle sevgilisi Aegisthus ile bir olup Electra'nın babası Agamemnon'u öldürmüştür. Bunun üzerine Electra da kardeşi Orestes'i annesini ve sevgilisini öldürmeye ikna etmiştir. Anneye duyulan öfkenin kavramsallaştırılmasına öncülük eden bu efsanenin detaylarında erkek kardeş Orestes'in, annesiyle onun aşığına olan nefreti ele alınarak anlatılmaktadır (14). Bir erkek evladın anneye düşkünlüğünü ve ona duyulan hayranlıkla babanın yerini alma isteği taşımasını ifade eden Oedipus kompleksinin hikayesi oldukça hüzünlüdür. Yunan mitolojisinin en trajik kahramanı Oedipustur. İnsanın tüyler ürperten dramını dile getirdiği içindir ki, adı tıp ve psikiyatri disiplinine varıncaya kadar insanla ilgili tüm bilim ve sanat dallarına karışmış, her alanda iz bırakmıştır (24).

Modern psikiyatrinin esin kaynaklarından Oedipus'un serüveni şöyle özetlenebilir: Oedipus doğduğunda bir kâhin, bebeğin büyüdüğünde babasını öldüreceği ve annesiyle evleneceğine dair bir kehanette bulunur. Bunun önüne geçmek için anne ve babası Oedipus'u ölüme terk etmeye ve böylece bu kehanetin gerçekleşmesini tamamen önlemeye karar verirler. Ölüme terk edilen bebek Oedipus başka bir çift tarafından evlat edinilerek büyütülür ve önceden belirlenmiş olan kaderi dönüp dolaşıp onu bulur; her şeyden habersizce Oedipus yazgısını yerine getirir. Yıllar sonra gerçekler ortaya çıkar ve bilmeden öldürdüğü kişinin gerçek babası olduğunu, evlendiği ve çocuk sahibi olduğu kadının da öz annesi olduğunu öğrenir (25).

Psikanalitik teoriye göre anneyi sahiplenme ve kendi cinsinden ebeveyni saf dışı etme konusunda çocuğun beslediği duygu, düşünce, dürtü ve fanteziler Oedipus karmaşası adı verilen duruma yol açar. Freud, bu efsaneye dayanarak Oedipus kompleksi adını verdiği teorisini geliştirir. Kendisinin de annesine aşık olduğunu ve babasını oldukça kıskandığını bir mektubunda itiraf

etmiştir. "Genele uygulanabilecek tek bir fikir belirdi kafamda. Bir vaka olarak kendime baktığımda da anneme aşık olduğumu ve babamı kıskandığımı fark ettim, şimdi bunun çocuklukta rastlanan evrensel bir olay olduğunu düşünüyorum..." (26). Electra kompleksi de anneye duyulan kin ve babaya duyulan aşkı, onların şefkatine duyulan gizli özen ve arzuyu ifade eder (23). Görüldüğü gibi, Yunan mitolojisindeki figürlerin özellikleri ile daha sonraki yıllarda adlarını alan durum ve davranışlar arasında çoğunlukla dikkate değer bir rezonans vardır (14).

Proteus

Efsaneye göre; Su Tanrısı olan Proteus becerikli bir biçim değiştiricisidir (19). Foklarla birlikte olmaktan hoşlanan Pharos adasında yaşayan Proteus aynı zamanda Poseidon'un da sözcüsüdür. Kendisine soru yöneltenleri cevaplamaktan kaçınır, bilgi isteyenlerden kaçarak saklanır, bu saklanmayı da kendini ortama uydurarak yapar (7).

Mitolojik karakterin şekil değiştirerek tanınmasının zor olması tıp tarihinde bir ilham kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Proteus sendromu (PS); kas-iskelet sistemi, santral sinir sistemi, bağ dokusu ve cilt başta olmak üzere bazı vücut bölümlerinin asimetrik, orantısız ve ilerleyici şekilde aşırı büyümesi ile karakterize doğuştan bir hastalıktır. Bu hastalığa fil adam hastalığı denmektedir. Alman pediatri uzmanı Wiedemann, sendromun klinik bulgularının çok değişken ve geniş spektrumlu olması, her hastada tüm belirtilerin bulunmaması ve tanısının zorluğu nedeniyle, hastalığa Proteus sendromu ismini vermiştir. Aynı zamanda tarihte 'fil adam hastalığı' olarak ilk kez 1884 yılında Treves'in Omurgayı Tutan Sendromlar olarak tanımladığı olguların günümüzde aslında Proteus sendromu olduğu düşünülmektedir (27).

Anesteziye Dair

Acının ve ağrının arkeolojisine bakıldığında kişisel veya toplumsal anlamda algılanış biçimi farklılıklar gösterebildiği gibi ağrıyı ve acıyı hafifletme hatta engelleme yöntemleri de zaman içinde ve kültürden kültüre değişmektedir (28). Anestezinin önceden var olan acıyı hafifletmek için değil, acıdan korumak amacıyla kullanılması yine efsanelerde karşımıza çıkar. Bu hikayede mitolojik kahramanımızın ıstıraba dayanması ve bu yolla amacına ulaşması gerekmektedir.

Efsaneye göre amcası tarafından sürgüne gönderilen Jason, hakkı olan tahtı amcasından istemek için geri döner. Ancak tahta çıkmak için kral Aeetes'in ülkesine gitmesi ve altından koçun postunu alması bunun için de koçu koruyan ejderhayı yenmesi gerekmektedir. Neyse ki Kral Aeetes'in kızı Medea Jason'a aşık olduğundan ona yardım edecek, ejderhayla mücadele ederken acılardan korunmasını sağlamak için kendisine sihirli bir emülsiyon hazırlayacaktır. Emülsiyonu vücudunun yüzeyine uygulayan Jason acı duymaması için altın koçu ejderhadan başarıyla alır. Rodoslu Apollonios, *Argonautics'inde*, bu mucizevi emülsiyonun kökenini şöyle anlatır: "Üretildiği bitki, ilk olarak fakir Prometheus'un karaciğerini harap eden kartalın gagasından damlayan kandan büyüdü. Çift sapında, Cilicy'nin çiğdemine benzer renkte bir çiçek vardır. Kökü bir parça taze dilimlenmiş ete benzer ve dağlardaki meşelerden sızan siyah sıvıya benzer. "

Ağrıyı tolere etmenin bir yolu olarak böyle bir emülsiyonun uygulanması, bize ameliyattan önce topikal olarak kullanılan modern anestezi kremleri güçlü bir şekilde hatırlatır. Bu efsane, anestezi kavramının, sadece ağrıyı hafifletmek için değil, aynı zamanda ağrı hissini oluşumunu önlemek açısından da klasik öncesi Yunanistan'da var olduğunun bir göstergesidir (29).

Phobos

"Böylece Ares konuştu ve Demios ve Phobos'a atlarını koşturmasını emretti ve kendisi parlayan zırhına girdi." (İlyada, Homeros)³⁰

Phobos Yunan mitolojisinde korku tanrısıdır. "Fobi" kelimesinin kökeni de korku tanrısı Phobos'un isminden türemiştir. Phobos Savaş Tanrısı Ares ile Aşk ve Güzellik Tanrıçası Afrodit'in oğludur. Savaş meydanlarında Ares'in yanından hiç ayrılmayan Phobos kardeşi Deimos ile dehşet, panik, korku ve onun sonucunda meydana gelen bozgunu temsil etmektedir (1, 22).

Euthanasia

Ötanazi (euthanasia), Latince "eu" ile "tanasion" kelimelerinden türemiştir. Türkçe'de "iyi ölüm", "güzel ölüm" rahat ve ağrısız ölüm" anlamlarına gelmektedir. Genel olarak ötanazinin tanımı ise, tıbbi olarak iyileşmesi mümkün olmayan ve dayanılmaz acıları olan hastaların tıbbi yollarla yaşamının sonlandırılması işlemidir (31). Ötanazinin ilk örnekleri Antik Yunan mitolojisinde karşımıza çıkar. İlaçların ve hekimlerin tedavi edemediği bazı acılar vardı ki onları sadece ilahlar iyileştirebilmekteydi. Böyle durumlarda hastalar ölmeyi talep etmekteydiler. Yunan mitolojisine ait iki farklı efsaneden birine göre; Theseus'un oğlu Hippolytus, üvey annesi Phaedra tarafından haksız yere onursuzlukla suçlanmıştı. Phaedra üvey oğluna aşık olmuştu ama reddedilmişti. Bunun üzerine üvey anne Hippolytus'a iftira atarak kocasına şikayette bulunur. Theseus öfkeyle Poseidon'dan oğlunun cezalandırılmasını ister. Bunun üzerine Poseidon vahşi bir boğa göndererek Hippolytus'un arabasını çeken atları ürkütür ve ürken atlar Hippolytus'u ölüme sürükler.

İş işten geçtikten sonra Artemis'ten oğlunun masum olduğunu öğrenen baba, çektiği acıyı dindirebilecek şeyin ölüm olduğunu şu sözlerle ifade eder;

“ Oh oh acı, şimdi acı üzerime geliyor. Bırak gideyim ben sefil bir adamım, bana şifacı olarak ölüm gelsin, öldür beni, olduğum zavallıyı öldür! Hayatımı ikiye bölüp dinlendirmek için iki ağızlı bir bıçağın özlemimi duyuyorum” (32).

Akhilleus

Truva savaşına damgasını vuran Akhilleus-Aşil efsaneye göre; annesi Thesus tarafından ölümsüz olması için kutsal ırmağa batırılır ve tüm vücudu bu sayede zırhla kaplanmış gibi korunaklı hale gelir. Ancak annesine Akhilleus'u suya batırırken suya dokunmaması tavsiye edildiği için, topuğundan tutulan kısım saldırılara açık hale gelmiştir (1). Gerçekten de Aşil Truva Şavaşında topuğundan vurularak öldürülmüştür. Aşil'in vurulduğu, topuk kemiğinin hemen üstündeki kas grubu tıbbi literatürde “aşil tendonu” olarak adlandırılmıştır. Nöroloji disiplininde ayak bileği refleksi olarak Aşil refleksi terimi kullanılmaktadır (33). Psikoloji disiplininde ise; kişinin kendine ilişkin hissettiği yetersizlik duygusunu saklama ihtiyacı duyması ve yetersizlik oluşturan bu kusurlarını göstermemek için kusursuzluk rolüne başvurması olarak karşımıza çıkan sözde yetkinlik sendromunun tanımlanmasında Akhilleus karakterinden yararlanılmıştır. Aslında kahraman Aşil'in mesajı açıktır; Gücümüz ne kadar büyük olursa olsun, hepimizin zayıf bir noktası vardır (1, 33).

Sonuç

Mitolojinin kelime anlamının “efsanevi olayların ve kahramanların gerçeklik payı taşımayacak biçimde anlatılması” olması “mitoloji nerede biter, tarih nerede başlar?” sorusunu akıllara getirmektedir. Tarih ile mitoloji arasında var olan boşluğun, mitolojiden bütünüyle ayrılmış değil de onun devamı olarak düşünülen tarihleri inceleyerek aşılabilecektir (2). Tıp tarihi mitolojiden bağımsız olmadan onun kültürel mirasının bilinçli bir taşıyıcısı olarak bu boşluğa izin

vermeyen bir alandır. Mitolojik efsanelerden aktarılarak gelen miraslar modern tıbbın bugünkü profilinde ağırlığını korumaktadır. Efsanelerin hastalıklarla benzerliklerinin kurulması yoluyla tıbbileşmiş bu mitolojik miras, tıbbin kültürel ve efsanevi geçmişini günümüze aktarmına biçimlerinden biri olarak da yorumlanabilir. Ve bu ağırlığın göz ardı edilmeyecek kısmı mitolojik döneme aittir. Yunan mitolojisinin çeşitli hastalıkları, maddeleri veya vücudun bölümlerini adlandırma konusunda geniş bir kaynak olduğu bilinmektedir. Bu kaynağa ait kelimelerin kökenlerini izlemek ve kullanımlarını haklı çıkarmak büyüleyici süreçlerdir (14). Bu çalışmada görüldüğü gibi semboller doğası gereği işlenebilme özelliğine sahiptir. İşlevselliği neticesinde özün işaret ettiği mananın bulunmasıyla, yeniden yorumlanmasıyla, çıkış noktasından ilham alınmasıyla tıbbi terminolojik literatüre esin kaynağı olduğu görülmüştür.

Çıkar Çatışması: Bu çalışmanın herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alınmamıştır.

KAYNAKLAR

1. Gürel E, Muter C. Psikomitolojik terimler: psikoloji literatüründe mitolojinin kullanılması. Sosyal Bilimler Dergisi, 2017;1; 537-69.
2. Strauss, CL. Mit ve Anlam. Çev. Demir GY., İstanbul: İthaki Yayınları; 2013.
3. Castro LW, Arias CU. Revisión de los principales dioses míticos de la medicina griega antigua [A review of the principle mythical gods in ancient greek medicine]. Gac Med Mex. 2014 ; 3:377-85.
4. Athanasiadis L. Greek mythology and medical and psychiatric terminology. Psychiatric Bulletin, 1997; 21(12); 781-82.
5. Yılmaz S. “Türk mitolojisinde bilgelik kavramı”. Türk dünyası bilgeler zirvesi: gönül sultanları buluşması. Eskişehir. Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (tdkb). 2014; 233-51.
6. Berens E.M. The myths and legends of ancient Greece and Rome. (Ed. S.M. Soares). MetaLibri; 2009.
7. Agizza R. Antik Yunan'da mitoloji/masallar ve söylenceler, çev. ZZ. İlgelen, İstanbul, Arkeoloji Sanat Yayınları; 2006.
8. Ardiç M. Patara ve Letoon antik kentlerinde Apollon kültü (Doctoral dissertation), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Konya; 2014.
9. Yiğitler C. Asklepios; Asklepios tıp kültürü dergisi, Nisan- Mayıs- Haziran 2003;s: 9-13.

10. Ađartan CA. Sanat eserlerinde yaşayan bir mit: Sağlık tanrısı Asklepios ve kızı Hygieia. Zeynep Kamil Tıp Bülteni, 2009;40(1): 49-52.
11. Panagiotidou O. Asclepius' myths and healing narratives: Counter-intuitive concepts and cultural expectations. Open Library of Humanities, 2016; 2(1): doi: <https://doi.org/10.16995/olh.34>. Accessed date: May 13,2022.
12. Barer M. (Ed.). The future: Hygeia versus Panakeia? Why are some people healthy and others not?. New York: Routledge; 1994. p. 317-34.
13. Compton MT. The association of hygieia with asklepios in Graeco-Roman Asklepieion medicine. Journal Of The History Of Medicine And Allied Sciences, 2002; 57(3): 312-29.
14. Naznean, A. Deity, love, punishment, rage, and mythonyms from head to toes. A brief history of some medical terms. Revista Romana De Medicina De Laborator. 2021; 29(3):327-31.
15. Nayernouri T. Asclepius, caduceus, and simurgh as medical symbols Part I. Arch Iran Med 2010;13(1):61-68.
16. Kelly AD. A crash of symbols. Can Med Assoc J. 1973; Sep 15;109(6):515-16.
17. Hancı İH. Yılan hikayesi. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 2005;8:6-10.
18. Okuda J, Kiyokawa R. Snake as a symbol in medicine and pharmacy - a historical study. Yakushigaku Zasshi. Japanese. 2000;35(1):25-40.
19. Campbell J. Çev. Emirođlu K. Batı mitolojisi: tanrının maskeleri. İzmir, İslık Yayınları ;2004; s.231.
20. Wilcox R, Whitham EM. The symbol of modern medicine: Why one snake is more than two, Annals of Internal Medicine. 2003;138:673-77.
21. Türk Tabipler Birliği amblemi https://www.ttb.org.tr/menu_goster.php?Guid=726f82df-7698-11e7-9986-54b29146220c. Accessed May 05, 2021.
22. Akcan G. Psikoloji çerçevesinde mitoloji olgusunun incelenmesi. Mitoloji Araştırmaları, 2019; 47-71.
23. Grimal P, Ergüden İ. Yunan mitolojisi. Dost Kitabevi. 2005. s.58.
24. Güzel B. Antik Yunan mitolojisinde Theseus. MS thesis. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
25. Wang C. Liu Y, Oedipus complex in literature works. Journal of language teaching and research, 2011;2(6):14-20.
26. Kayaokay İ. The Mathnawi of Lami'i Salaman and Absal in the context of oedipus complex. Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal 2018;17:50-63.
27. Yanık HS. Ed. Baliođlu MB. Proteus sendromu. Omurgayı tutan sendromlar, Türk Omurga Derneđi Yayınları. 2016;6:369-84.
28. Reis Y. Asklepios Tıp Kültürü Dergisi, Nisan, Mayıs, Haziran 2004; s.22-39.
29. Machinis TG, Fountas KN. The art of alleviating pain in Greek mythology, Neurosurgery, 2006;58(3):590.
30. Homeros. İlyada, çev; Erhat A.Can Yayınları.2002. s.116
31. Akcan EA. Ötanazi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2013;71(1): 3-26.
32. Türe H, Türe U, Göđüş FY. et al. The art of alleviating pain in greek mythology. Neurosurgery. 2005;56(1):178-85.
33. Ökten Al. Mythology and neurosurgery. World Neurosurg. 2016;(90):315-21.

Cite as: Korkmaz V. Footprints of Greek Mythology in Medical Terminology. Eskisehir Med J. 2022;3(2):246-253.